

LŐRINCZ KATALIN – HARGITAI JUDIT
– BANÁSZ ZSUZSANNA

Jásd, ahol jó élni!

Gazdasági, társadalmi és környezeti fenntarthatóság értékelése három különböző településtípus esetében

Jásd, where it's good to live!

*Assessing economic, social and environmental
sustainability in three different types of settlements*

•

SZERZŐK:

Lőrincz Katalin, iASK kutató, egyetemi docens, Pannon Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Üzleti Tudományok Intézete, Turizmus Intézeti Tanszék, lorincz.katalin@gtk.uni-pannon.hu, ORCID 0000-0001-6750-7146

Hargitai Judit, iASK kutató, pénzügyi projekt koordinátor, Európa Kulturális Fővárosa Program, Veszprém-Balaton Régió Kultúrájáért Közalapítvány, judit.t.hargitai@gmail.com, ORCID 0009-0005-4457-3454

Banász Zsuzsanna, egyetemi docens, Pannon Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Közgazdasági Intézet, Közgazdaságtan Intézeti Tanszék, banasz.zsuzsanna@gtk.uni-pannon.hu, ORCID 0000-0003-4609-9504

JEL kód: I31, O18, Z00

Kulcsszavak: fenntartható fejlődés • fenntartható település •
ENSZ fenntartható fejlődési célok (SDGs) • településfejlesztés • Jásd

Absztrakt: A tanulmány célja, hogy a fenntarthatóság és élıhetőség módszertanára alapozva (Sikos T. – Szendi, 2023), valamint a smart falvak cél- és kritériumrendszerét (Káposzta – Honvári, 2019) alkalmazva primer kutatási eredmények (2022 nyarán végzett terepmunka tapasztalatok, a helyiekkel folytatott strukturált interjúk) alapján elemezze egy bakonyi falu, Jásd pozícióját, majd az eredményeket összehasonlítsa szekunder statisztikákkal. A kutatás egyediségét az adja, hogy egy új modellterületen, pontosan a vármegyeszékhely (Veszprém) – járási központ (Várpalota) – falu (Jásd) hármásának tükrében vizsgálja a fenntarthatósági mutatókat és ezáltal e települések teljesítményét.

AUTHORS:

Katalin Lőrincz, iASK researcher, associate professor, University of Pannonia, Faculty of Business and Economics, Institute of Business Studies, Department of Tourism, lorincz.katalin@gtk.uni-pannon.hu, ORCID 0000-0001-6750-7146

Judit Hargitai, iASK researcher, financial project coordinator, European Capital of Culture Program, Public Foundation for the Culture of the Veszprém-Balaton Region, judit.t.hargitai@gmail.com, ORCID 0009-0005-4457-3454

Zsuzsanna Banász, associate professor, University of Pannonia, Faculty of Business and Economics, Institute of Economics, Department of Economics, banasz.zsuzsanna@gtk.uni-pannon.hu, ORCID 0000-0003-4609-9504

JEL-code: I31, O18, Z00

Keywords: sustainable development • sustainable community • UN Sustainable Development Goals (SDGs) • settlement development • Jásd

Abstract: *The aim of the study is to analyse the position of a village in Bakony, Jásd, based on the methodology of sustainability and livability (Sikos T. – Szendi, 2023) and the set of goals and criteria of smart villages (Káposzta – Honvári, 2019). This analysis is using primary research results (fieldwork experiences in the summer of 2022, structured interviews with local people), and compares the results with secondary statistics. The uniqueness of the research lies in the fact that it examines sustainability indicators and thus the performance of these settlements in a new model area, precisely in the light of the triad of the county seat (Veszprém) - district centre (Várpalota) - village (Jásd).*

BEVEZETÉS

A fenntarthatóság, a fenntartható fejlődés területi aspektusaival kapcsolatos tudományos érdeklődés egyre inkább erősödik. A Google Tudós adatbázisa alapján (<https://scholar.google.com/>) a múlt század utolsó évtizedében – 1991–2000 között – még csak 153.000 tudományos publikáció érintette a fenntartható fejlődés koncepcióját, az ezt követő 10 évben – 2001–2010 között – robbanásszerűen megnőtt, közel nyolcszorosozódott a fogalom iránti tudományos érdeklődés. Ebben az időszakban a publikációk száma megközelítette az 1,2 milliót. A 21. század második évtizedében sem állt meg a növekedés, bár annak üteme már lassult: 1,45 millió tudományos anyag született 2011 és 2020 között. E trendbe illeszkedik a jelen tanulmány is, amikor a fenntartható település fogalmát helyezi a figyelem fókuszába.

A fenntartható település koncepciója integrált megközelítést jelent: a környezeti, a gazdasági és a társadalmi fenntarthatóság hármasszögén alapul (Lehtonen, 2004). Ezen elgondolás célja, hogy a településfejlesztésben olyan megoldásokat alkalmazzanak, amelyek elősegítik a hosszú távú objektív jólétet és szubjektív jólétet (életminőség), illetve a környezet megővését urbánus (Glied – Barkóczi, 2013; Sodi et al., 2019; Hetesi, 2020) és vidéki (Szalai – Fabula, 2021; Némediné Kollár, 2022; SRA, 2023) térségeken egyaránt.

A környezeti pillér a fenntartható település koncepciójának alapvető eleme, amely a természeti környezet megővására és védelmére összpontosít, ideértve a biológiai sokszínűség megőrzését, az erőforrás- és hulladékgazdálkodást (Huttmanová – Valentiny, 2019). Továbbá, a település fejlesztésében az energiahatékonyság, az alacsony karbonemisszió (széndioxid kibocsátás) vagy karbonsemlegesség és a zöld infrastruktúra előtérbe helyezését is magában foglalja ezen aspektus.

A második, azaz a *gazdasági fenntarthatóság* a települések gazdasági versenyképességének és sokszínűségének elősegítésére összpontosít (Toli – Murtagh, 2020). Az okos gazdaság és az okos kormányzás fogalmait alkalmazzák, ahol a fenntartható települések olyan innovatív technológiákat és megoldásokat támogatnak, amelyek hozzájárulnak a helyi gazdaság fejlődéséhez, a munkahelyteremtéshez és az életminőség javításához.

Végül a harmadik, vagyis a *társadalmi fenntarthatóság* a méltányosság, a lakosság jóléte és az alapvető emberi szükségletek kielégítésének elősegítésére összpontosít (Murphy, 2012; Kulcsár, 2018). A társadalmilag fenntartható megoldások közé tartoznak az oktatás és a képzés, az egészségügyi ellátás, a társadalmi befogadás, a lakhatás és a közösségi részvétel előmozdítása. Ezen elemek kombinációja segít a helyi közösségek erősítésében és a társadalmi egyensúly fenntartásában.

A fenntarthatóság mérésére tett legátfogóbb törekvés az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) 2015-ben New Yorkban rendezett fenntartható fejlődési csúcstalálkozó volt, ahol a résztvevők elfogadták a „Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development” című dokumentumot. A teendők listája 17 fenntartható fejlődési célt foglal magában (Sustainable Development Goal, SDG), amihez 169 indikátort rendeltek (ENSZ, 2015). E globális célok teljesüléséről évente átfogó jelentések készülnek (OECD, 2022a; ENSZ, 2023) országokra lebontva – így Magyarországra vonatkozóan – is (OECD, 2022b; KSH, 2022), ugyanakkor a *lokális, azaz települési szint mérése* és elemzése kevésbé kidolgozott és ritkábban kutatott téma.

Üdítő kivételt jelent e tekintetben Sikos T. és Szendi (2023) frissen megjelent hazai kutatása, amelyben a 25 magyar megyei jogú város fenntarthatóságát vizsgálták. A tanulmányban az ENSZ 17 fenntartható fejlődési célja (SDG) közül hármat elemeztek: 8. *tisztességes munka és gazdasági növekedés*; 9. *ipar, innováció és infrastruktúra*, illetve a 11. *fenntartható városok és közösségeket*. Az adatgyűjtés során a 3 SDG-t 27 indikátor mentén vizsgálták a 2020-2021. évek vonatkozásában. A cikk módszertani erénye, hogy nem csupán egyszerű rangsort állítottak fel a megyei jogú városok vonatkozásában, hanem ún. *hő térkép* (heatmap) kialakítására is sor került. „A hő térkép arra mutat rá, hogy az egyes jelzőszámokban/összetevőkben hogyan teljesítenek a vizsgált megyei jogú városok. Egyrészt oszloponként megállapítható, hogy a város pozíciója jónak, vagy rossznak tekinthető-e az adott jelzőszám alapján. Másrészt soronként megmutatkozik, hogy az adott város mely jelzőszámok terén van jobb/kedvezőbb, illetve rosszabb/kedvezőtlenebb helyzetben” (Sikos T. és Szendi, 2023, 100.).

Továbbá kiemelendő, hogy a 17 jelzőszám alapján a városokat homogén csoportokba, ún. *klaszterek*be sorolták. A klaszterstruktúra öt jól értelmezhető csoportot jelenített meg. A klasztereket alkotó városok fejlődési dinamikájukban és élhetőségükben különböznek egymástól: 1.) Az ország legdinamikusabb és legélhetőbb városai, Győr és Veszprém; 2.) Dinamikusan fejlődő és élhető városok, mint például Esztergom, Érd, Sopron, Székesfehérvár; 3.) Lassú növekedési pályán haladó, élhető városok, pl. Szeged, Kecskemét, Hódmezővásárhely, Zalaegerszeg; 4.) Ciklikus fejlődésű, átlagos körülményeket nyújtó városok, mint például Debrecen, Pécs, Miskolc; 5.) Végül a leépülő és nehezen élhető város, amelyet egyetlen vármegyeszékhely, Salgótarján alkot.

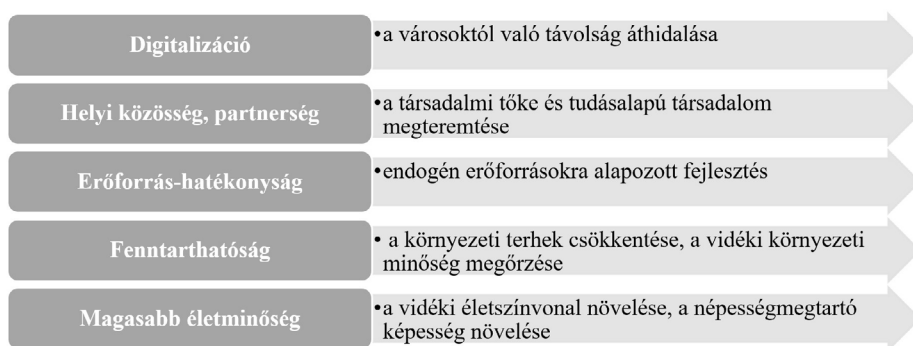
A szerzőpáros a kutatás egyik legfontosabb hozadékát abban látja, hogy „a vizsgálatba bevont jelzőszámok ... lehetővé teszik a módszer alkalmazását más modellterületeken is” (Sikos T. és Szendi, 2023, 114.). Ezen konklúzió empirikus vizsgálatán alapul jelen tanulmány, amelynek elsődleges célkitűzése, hogy 1.) egy új modellterületen, pontosan a vármegyeszékhely – járási központ – falu hármásának tükrében vizsgálja a fenntarthatósági mutatókat és ezáltal e települések teljesítményét (C1). 2.) Másodszorban a kutatás fókuszában álló falu, Jásd vonatkozásában a fenntarthatóság *komplex vizsgálatára* törekedtünk, s ennek érdekében a fenntarthatósági mutatók objektív, kvantitatív adatait kiegészítettük résztvevő megfigyelésen alapuló primer kvalitatív adatokkal (C2).

A fenntarthatóság és élhetőség fogalma a falvak esetén

A *fenntartható fejlődés* általánosságban a környezeti és gazdasági szempontok által meghatározott, azonban vidéki közösségek esetében a fenntartható fejlődésnek foglalkoznia kell a közösség humán erőforrásaival és jóléti rendszerével is (Káposzta – Honvári, 2019). A vidékfejlesztési tervekben, amelyekben a lakosság képzettségét és foglalkoztatottságát fenntarthatósági szempontként veszik figyelembe, az intelligens fejlesztési irányok beépíthetők a stratégiákba. A globalizáció hatására kialakult modern vidéki életben a gazdasági körülmények gyors változásai miatt a fenntarthatóság tervezését dinamikus környezetben kell megvalósítani, ahol a foglalkoztatás formái a gazdasági feltételekkel együtt változhatnak.

A fenntartható és élhető vidéki térségek esetén több kutatás (EC, 2019) foglalkozik az ún. *smart (okos) falu* koncepcióval és célrendszerrel is. A *smart falu fogalma* (1. ábra) építhet a smart város analógiájára is, ahol a fenntartható energiaellátás a modern információs és kommunikációs technológiákkal együttesen generálhat fejlődést, beleértve a kulturális változásokat, a jó minőségű oktatást, a tiszta ivóvízhez való hozzájutást, a vállalkozások számának és versenyképességének növekedését (Holmes – Jones – Heap, 2015).

1. ábra: A smart falu koncepciója és céljai
Figure 1: The concept and goals of the smart village

Forrás: Káposzta – Honvári, 2019, 90.

Source: Káposzta – Honvári, 2019, 90.

A vidéki életmód megőrzésére és közvetítésére alkalmas falvak a *falusi turizmus* (rural, village vagy agri tourism) kikristályosodási pontjai (Szabó, 2012; Szalók – Hanusz, 2022; Michalkó, 2023).

EMPIRIKUS KUTATÁS

A kutatás tárgya, azaz a vizsgálatba bevont települések bemutatása

Jásd helyi társadalma jellemzően zárt: a fiatal, munkaképes lakosok túlnyomó többsége (61,7%) a környező városok ipari vállalatainál dolgozik és naponta ingázik, míg egy kisebb részük (2,9%) mezőgazdasági tevékenységet végez. A turizmus és vendéglátás szolgáltatások terén kevés az érintett személy, és kizárólag ebből a tevékenységből nem élnek meg. Bár a turizmus a 2000-es évek óta jelen van a település életében, a falusi turizmus hagyományos kínálata átalakult, a korábbi vendéglátók többsége már nem él. A településen 10 szálláshely működik (Kiss, 2022).

Jelen kutatásban három településtípus, *vármegyeszékhely – járási székhely – falu* vonatkozásában vizsgáljuk a települési fenntarthatóság kérdéskörét. Jelen kutatás modelletterületül a Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa program (Veszprém 2023 Bid-Book 2018; Lőrincz – Raffay, 2019) három érintett, földrajzilag is kapcsolódó települését

választottuk: Veszprémet, mint vármegyeszékhelyet – Sikos T. és Szendi (2023) első klasztere nyomán – az egyik legdinamikusabban fejlődő és legélhetőbb magyar város egyikét; járási központként Várpalotát vizsgáljuk, míg a kutatásba bevont harmadik település egy kis lélekszámú bakonyi falu, Jásd. A három település rövid bemutatására az 1. számú táblázat formájában kerül sor.

1. táblázat: A vizsgált települések (Veszprém, Várpalota, Jásd) jellemzői, 2021
Table 1: Characteristics of the examined settlements (Veszprém, Várpalota, Jásd), 2021

Település neve	Település közigazgatási besorolása	Lakónépesség* (fő) (KSH, 2023)	Rövid jellemzés
Veszprém	megyei jogú város, Veszprém vármegye székhelye	57 145	Egyetemi város, egyházi központ, a hagyományok szerint a „királynék városa”. 2023-ban a Veszprém-Balaton Európa Kulturális Fővárosa. Főbb látnivalói a veszprémi Vár épületegyüttese (Szent Mihály Székesegyház, Gizella kápolna, Érseki Palota), képzőművészeti galériák, a veszprémi Állatkert. (HTML1, 2023)
Várpalota	Várpalotai járás székhelye	19 308	A rendszerváltás előtt szocialista bányaváros, jelentős nehéziparral. Jelenleg a városlakók közül sokan a közeli nagyvárosokban, Veszprémben vagy Székesfehérváron dolgoznak. Látnivalói közé tartozik a Thury-vár és a Trianon Múzeum. (HTML2, 2023)
Jásd	falu	670	A Bakony északi részén, csodálatos földrajzi környezetben, a Gaja-patak völgyében fekvő település. Klímája, környezete, csendje, az évszázados erdők árnyéka igazi ékszerdobozzá varázsolják. Látnivalói: Országos Kéktúra útvonal, Szent-kút zarándokhely, a Mária szobor öltöztetése mint egyedi szokás, Bodzaház és Tájház, szlovák örökség. (HTML3, 2023)

Forrás: saját szerkesztés (KSH, 2023; HTML1, 2023; HTML2, 2023; HTML3, 2023) alapján.
*: Lakónépesség száma az év végén (a népszámlálás végleges adataiból továbbvezetett adat)

Source: own editing (based on HCSO, 2023; HTML1, 2023; HTML2, 2023; HTML3, 2023).
*: Population at the end of the year (data carried forward from final census data)

AZ ADATGYŰJTÉS MÓDJA

Kutatásunk második célkitűzésének megfelelően a fenntarthatóság kérdéskörét komplex módon, *kvantitatív és kvalitatív adatgyűjtés* útján is vizsgáljuk.

1.) A kvantitatív rész Sikos T. és Szendi (2023) által vizsgált 27 indikátorból indul ki. A mutatók adatait a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) Tájékoztatói Adatbázisában kerestük, ahol a legfrissebb településszisztematikák a 2021-es településszerkezetben érhetőek el (KSH, 2023). E szekunder forrásban a három SDG mutatót (8., 9., 11.) jelző 27 indikátor közül 12 esetben nem találtunk településsoros adatokat. A célokhoz igazodva a hiányzó adatokat hasonlókkal pótoltuk. Például a 11. fenntartható városok és közösségek célon belül a szállópor-szennyezettség éves átlaga helyett az önkormányzati zöldfelületek nagyságát vettük figyelembe. Végül 18 mutatót számszerűsítettünk a három településtípus – környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatóságának – vonatkozásában. A 2. táblázatban található e tanulmányban felhasznált szekunder indikátorok.

2. táblázat: A vizsgált (SDG 8., 9., 11. cél elérését mérő) szekunder mutatók
Table 2: Examined secondary indicators (measuring the achievement of SDGs 8, 9 and 11)

indikátorok			forrás
ssz.	neve	mértékegysége	
SDG 8.: a „tisztességes munka és gazdasági növekedés” mutatói:			
1.	180 napon túl nyilvántartott álláskereső	fő / 100 lakos	(KSH, 2023)
2.	Idős népesség eltartottsági rátája (65+ / 15-64 évesek)	%	(KSH, 2023)
3.	Regisztrált vállalkozások száma	db / 100 lakos	(KSH, 2023)
SDG 9.: az „ipar, innováció és infrastruktúra” mutatói:			
4.	Internet-előfizetések száma	db / 100 lakos	(KSH, 2023)
5.	Önkormányzati kiépített út és köztér hossza	km / 100 lakos	(KSH, 2023)
6.	A helyi önkormányzat beruházásai és felújításai	millió Ft / 100 lakos	(KSH, 2023)
7.	Belföldi vándorlási különbözet = odavándorlás - elvándorlás (állandó és ideiglenes)	eset / 100 lakos	(KSH, 2023)
8.	Budapest leggyorsabb elérési ideje közúton	perc	(HTML4, 2023)
SDG 11.: a „fenntartható városok és közösségek” mutatói:			
9.	Önkormányzati tulajdonú zöldterület	m ² / 100 lakos	(KSH, 2023)*
10.	Átlagos ingatlanár **	ezer Ft / m ²	(HTML5, 2023)

11.	Települési támogatásban részesítettek aránya (pénzbeli és természetbeni)	fő / 100 lakos	(KSH, 2023)
12.	Közművelődési intézmények száma	db / 100 fő	(KSH, 2023)
13.	Látnivalók száma	db / 100 fő	(HTML1-3, 2023)
14.	Múzeumok száma	db / 100 fő	(HTML6-8, 2023)
15.	Másodlagos közműháló (víz- és csatornahálózatba kapcsolt lakások arányának eltérése = (Közüemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma – A közüemi szennyvízgyűjtő-hálózatba (közcsatornahálózatba) bekapcsolt lakások száma / Lakásállomány)	%	(KSH, 2023)
16.	Összes elszállított települési hulladék	tonna / 100 fő	(KSH, 2023)
17.	A lakosságtól elkülönített gyűjtéssel elszállított települési hulladék aránya a lakosságtól elszállított települési hulladékokban	%	(KSH, 2023)
18.	Civil szervezetek száma	db / 100 fő	(KSH, 2023)
19.	Támogatott projektek száma	db / 100 fő	(GOV, 2023)

Forrás: Az utolsó oszlopban jelzett források alapján saját szerkesztés.

** A KSH (2023) hivatkozott adatbázisa nem tartalmazza Jásd adatát az önkormányzati tulajdonú zöldterület nagyságáról (a 2000-2021. évek egyikére sem), ezért a vonatkozó járdi adat Jásd Község Önkormányzatától származik.*

*** Mivel Jásdon csak családi házak találhatók, ezért a másik két település vizsgálata során is figyelmen kívül hagytuk a lakásokra vonatkozó adatokat.*

A kurzívval szedett sorok a hiányzó, ugyanakkor általunk pótoltt új indikátorokat mutatják.

Source: own editing based on the sources indicated in the last column.

** The referenced HCSO (2023) database does not include data on the amount of municipally owned green space in Jásd (for any of the years 2000-2021), therefore the relevant data for Jásd is from the Municipality of Jásd.*

*** As only detached houses are found in Jásd, data on dwellings were also excluded from the analysis of the other two municipalities.*

The rows in italics show the new indicators that are missing but have been filled in by us.

A települések összehasonlíthatósága érdekében – követve a kutatás alapjául szolgáló Sikos T. és Szendi (2023) tanulmányban alkalmazottakat – az alapadatokból fajlagosokat számítottunk: százalékokat, százalékpontokat, a legtöbb esetben a 2021. évi lakónépességre vetített értékeket.

A viszonyszámok bemutatása mellett a korábban már ismertetett hőtésképmódszerét is alkalmaztuk. A három vizsgált település vonatkozásában a sötétebb szín a település legkedvezőbb pozíciót mutatja. Egyes mutatók esetén ez a nagyobb értéket jelenti (például minél

több az internet-előfizetések száma, annál jobb a település helyzete), míg más indikátorok esetén a kisebb érték mutatja a település jobb pozícióját (például a 180 napon túl nyilvántartott állás keresők száma).

2.) A kutatás kvalitatív része primer forrásból származik: résztvevő megfigyelésből, illetve strukturált interjúkon alapult. A primer adatok gyűjtésére kéthetes terepmunka keretén belül 2022 júliusában, Jásdon került sor. A terepmunkát 5 fős csapat végezte, jelen cikk írói közül ketten is (LK és HJ) résztvevő megfigyelőként voltak jelen a falu életében: például helyi szálláson aludtak, használták az internetet, az óvodában felszolgált ételeket fogyasztották, vacsoráztak a falu lakásétermében, vásároltak a helyi boltokban, tesztelték az NFC rendszer (kommunikációs szabványgyűjtemény, mely mobil eszközök közötti közeli rádiós kommunikációt tesz lehetővé, a módszer információ gyors beolvasására alkalmas) működését, helyközi járatokon utaztak. Jásd kulturális életébe is bekapcsolódtak, voltak kiállítás-megnyitón, koncerten, részt vettek a Bodzaház és Tájház Látogatóközpont tárlatvezetésén. Emellett kirándultak a környező túraútvonalakon és szakrális helyeken. Továbbá, meghatározó helyi szereplőkkel (polgármester, képviselő-testület tagjai, iskolaigazgató, a bodzaház alkalmazottai, szállásadók, falugondnok, helyi civil szervezetek képviselői, helyi kereskedők, szolgáltatók, könyvtáros) vettek fel strukturált interjúkat (24 db) a fenntarthatóság, az életminőség és a települési funkciók kérdéskörei mentén.

EREDMÉNYEK

A szekunder adatok kvantitatív vizsgálata (C1)

A tanulmányban vizsgált szekunder források 2021. évi adatait és egyben hőtérképét tartalmazza a 3. táblázat, amelyben indikátoronként kerültek színezésre az egyes települések adatai.

3. táblázat: A települések vizsgált indikátorai és hőtérképe, 2021
Table 3 Examined indicators and heatmap of the municipalities, 2021

indikátorok				település		
ssz.	SDG	neve	mértékegysége	Veszprém	Várpalota	Jásd
A) Jásd pozíciója a legkedvezőbb a vizsgált települések közül:						
1.	8.	180 napon túl nyilvántartott állás kereső	fő / 100 lakos	0,57	1,00	0,30
5.	9.	Önkormányzati kiépített út és köztér hossza	km / 100 lakos	0,30	0,36	1,01

12.	11.	Közművelődési intézmények száma	db / 100 fő	0,05	0,09	0,15
13.	11.	Látnivalók száma	db / 100 fő	0,09	0,15	2,69
14.	11.	Múzeumok száma	db / 100 fő	0,03	0,02	0,15
16.	11.	Összes elszállított települési hulladék	tonna / 100 fő	34,91	32,75	25,19
17.	11.	A lakosságtól elkülönített gyűjtéssel elszállított települési hulladék aránya a lakosságtól elszállított települési hulladékban	%	7,89	5,10	16,70
18.	11.	Civil szervezetek száma	db / 100 fő	0,88	0,50	1,04
B) Jásd pozíciója közepes a vizsgált települések közül:						
3.	8.	Regisztrált vállalkozások száma	db / 100 lakos	19,55	10,73	13,28
9.	11.	Önkormányzati tulajdonú zöldterület	m2 / 100 lakos	1610,20	3922,94	2725,97
19.	11.	Támogatott projektek száma	db / 100 lakos	4,23	1,98	4,18
C) Jásd pozíciója a legkedvezőtlenebb a vizsgált települések közül:						
2.	8.	Idős népesség eltartottsági rátája (65+ / 15-64 évesek)	%	34,66	30,76	36,66
7.	9.	Belföldi vándorlási különbözet = odavándorlás – elvándorlás (állandó és ideiglenes)	eset / 100 lakos	-1,49	0,54	-3,28
8.	9.	Budapest leggyorsabb elérési ideje közúton	perc	74,00	59,00	77,00
4.	9.	Internet-előfizetések száma	db / 100 lakos	41,93	37,46	27,46
6.	9.	A helyi önkormányzat beruházásai és felújításai	millió Ft / 100 lakos	31,86	11,52	8,13
10.	11.	Átlagos ingatlanár	ezer Ft / m2	645,29	372,39	249,50
11.	11.	Települési támogatásban részesítettek aránya (pénzbeli és természetbeni)	fő / 100 lakos	1,07	2,27	4,18

15.	11.	Másodlagos közműolló (víz- és csatornahálózatba kapcsolt lakások arányá- nak eltérése = (Közüze- mi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma – A közüze- mi szenny- vízgyűjtő-hálózatba (közcsatornahálózatba) bekapcsolt lakások száma / Lakásállomány)	%	0,53	14,73	14,78
-----	-----	---	---	------	-------	-------

Forrás: Lásd 2. táblázatnál.

Jelmagyarázat: az utolsó három oszlopban lévő adatok színezése indikátoronként (soronként) történt, ahol a sötétebb szín a kedvezőbb pozíciót jelenti.

Source: See Table 2.

Legend: the data in the last three columns are coloured by indicator (row), where the darker colour indicates the more favourable position.

A 3. táblázat A) részében láthatók azok az indikátorok, amelyekben Jásd teljesít a legjobban, ahol megelőzi Veszprémet és Várpalotát. Ez a vizsgált 18 mutató közel felében (8) figyelhető meg. Jásdon a legalacsonyabb a *180 napon túl nyilvántartott álláskeresők száma*. A 100 lakosra jutó önkormányzati kiépített út és köztér Jásdon a leghosszabb. A három település közül itt a legmagasabb a *100 főre jutó közművelődési intézmények, a látnivalók és a múzeumok száma*. Bár a jársdi Bodzaház kiemelt térségi attrakció, mégis a fenti adat értelmezése kapcsán érdemes a (nagyobb) települések vonzáskörzetét is számításba venni. Az összes elszállított települési hulladék mennyisége Jásdon a legkisebb, a lakosságtól *elkülönített gyűjtéssel elszállított települési hulladék aránya* viszont itt a legmagasabb. Emellett a *civil aktivitás* is kiemelkedő.

A 3. táblázat B) részében található az a három indikátor, amelyben Jásd közepesen teljesít Veszprémhez és Várpalotához képest. Ezek a lakosságszámra vetített *regisztrált vállalkozások száma*, az önkormányzati tulajdonú zöldterület nagysága és a támogatott projektek száma. Figyelembe véve az álláskeresők alacsony számát, egyértelmű, hogy a településről ingáznak a dolgozók, ez a magyarázat a regisztrált vállalkozások alacsony számára.

A 3. táblázat C) részében kerültek felsorolásra azok az indikátorok, amelyekben Jásd pozíciója a legkedvezőtlenebb a járási központhoz és vármegye székhelyéhez képest. Ez 8 mutató esetében fordult elő a vizsgált 18-ból. Közülük 3 indikátor esetében Várpalota teljesít a legjobban, majd Veszprém, végül Jásd. Jásdon a legmagasabb az *idős népesség eltartottsági rátája*, azaz a legalább 65 évesek aránya a 15-64 évesekhez képest. Itt a legnagyobb a *belföldi vándorlási különbözet*, miszerint Jásdról vándorolnak el a legtöbben, míg Várpalotára költöznek a legtöbben. Továbbá Jásdról a leghosszabb *Budapest elérésének ideje*.

A maradék 5 mutatónál Veszprém van a legkedvezőbb helyzetben, majd Várpalota, végül Jásd. Ezek az *internet-előfizetések*, a *belyi önkormányzat beruházásai és felújításai*, az átlagos ingatlanárak, a *települési támogatásban részesítettek aránya* és a *másodlagos közműolló*.

A fenti adatok tükrében megállapítható, hogy Jásd település a vizsgált 18 indikátorból

8 esetben teljesített a legjobban. Ezen mutatók $\frac{3}{4}$ -e, azaz 75%-a a 11. SDG célhoz kapcsolódik, azaz a „fenntartható városok és közösségek” aspektushoz.

Összefoglalásul megfogalmazható, hogy ezen eredmények alapján elsődleges célkitűzésünk megvalósult, mely szerint Sikos T. és Szendi (2023) módszertana nemcsak a vármegyeszékhelyek, hanem eltérő településtípusok, azaz a vármegyeszékhely – járási központ – falu hármásának tükrében is relevánsan alkalmazható.

Eredmények a fenntarthatóság kvantitatív és kvalitatív mutatói tükrében (C2)

Kutatásunk második célkitűzéseként Jásd vonatkozásában a fenntarthatóság *komplex vizsgálatára* törekedtünk, s ennek érdekében a fent bemutatott objektív, kvantitatív adatokat kiegészítettük résztvevő megfigyelésen alapuló primer kvalitatív adatokkal. Lehetőséges kapcsolódási pontokat és esetleges ellentmondásokat kerestünk, ily módon árnyalva a korábban felvázolt képet. Elemzésünk első felében azokat az indikátorokat tekintjük át, amiben *Jásd a legjobban teljesített*.

- Jásdon a legalacsonyabb a *180 napon túl nyilvántartott álláskeresők száma*, így a foglalkoztatottság itt a legnagyobb. E kedvező képet ugyanakkor árnyalja az a jelenség, mely szerint az aktív népesség többsége a közeli városokba (Várpalota, Mór, Székesfehérvár) ingázik. A faluban az önkormányzat a legnagyobb foglalkoztató, illetve az iskolában dolgozó pedagógusok száma említésre méltó. Helyben végezhető munkából (pl. erdészet, mezőgazdaság, kereskedelem, turizmus) csak kevesen képesek megélni.
- További pozitívum, hogy Jásdon a leghosszabb a 100 lakosra jutó önkormányzati kiépített úthálózat. Ugyanakkor ott tartózkodásunk alatt gyakran szembesültünk azzal, hogy a távolsági buszok, az autósok, a motorosok a megengedettnél nagyobb sebességgel, veszélyesen haladtak végig a falun.
- A három vizsgált település közül Jásdon a legmagasabb a *100 főre jutó közművelődési intézmények, a látnivalók és a múzeumok száma*. A jásdi közművelődési intézmények közé sorolható a felújított, meghitt, valódi közösségi térként is funkcionáló könyvtár, és az iskolai testnevelési óráknak, nagyobb rendezvényeknek helyet adó művelődési ház.
- A primer adatgyűjtés során megtudtuk, hogy 2021. június 5-én nyitotta meg kapuit a jásdi Bodzaház és Tájház Látogatóközpont, mely múzeumként, interaktív kiállító- és közösségi térként egyaránt működik. Ezentúl betölti a turisztikai információs pont szerepét, a falu központjában szervezett kulturális programok helyszíné, illetve egész éves nyitvatartású ajándékbolt is található benne.
- A helyi nevezetességek egyedi *értéktár* táblán kerülnek bemutatásra, melyek nagyon igényesek, ízlésesek, egységesen követik az arculatot. Jásd több különleges turisztikai látnivalóval vonzza a vendégeket. A kulturális attrakciók közül jó példa a falu végén elhelyezkedő *Szűz Mária Világkirálynője Templom*, mely több egyediséggel is büszkélkedhet. A freskók készítéséhez például szokatlan módon tojást használtak

festéknek, az emberábrázolásoknál pedig a falu lakosai közül is megtalálhatunk néhányat. A templom falán levő, vászonra festett keresztút igazi ritkaság, hiszen filmszerűen ábrázolja a 14 állomásból álló keresztutat. Mindemellett a településen két kiemelkedő túraút is áthalad, az *Országos Kéktúra*, valamint a *Mária-zarándokút*. A Kéktúrán található Bakonyhána-Jásd-Tés útvonalat 2007-ben, valamint 2014-ben a tíz legszebb szakasz közé is beválasztották. A Mária-úton az ország egyik legősibb – 600 évesnél is idősebb – búcsújáró helyére, a Jásdi Szentkútra is el lehet jutni, ahol szabadtéri miséző hely, kápolna, valamint csodás kálvária fogadja a vándort. A *Szentkúti kápolna* oltárán található az öltöztethető, hordozható Szűz Mária kis Jézussal szobor, mely igazi ritkaságnak számít. Végül, a *sibálás* – még ma is élő – húsvéti népszokása említhető kulturális értékként Jásdon. Ugyanakkor komoly problémát jelent, hogy a Google térkép a látnivalók és a múzeumok tekintetében nem nyújt hiteles információt, s a www.tripadvisor.com adatai csupán a szálláshelyek és az éttermek vonatkozásában relevánsak.

- A három település rangsorában Jásd kiemelkedik a hulladékgazdálkodást illetően is: az összes elszállított települési hulladék mennyisége Jásdon a legkisebb, a lakosságtól *elkülönített gyűjtéssel elszállított települési hulladék aránya* viszont itt a legmagasabb. A szilárd hulladék kezelését a Győr Nagytérsegi Hulladékgazdálkodási Önkormányzati Társulás végzi, a község közterületein és a magánházaknál a szelektív hulladékgyűjtés már 2010 óta megoldott. A helyi lakosság környezettudatossága a település tisztaságában, rendezettségében is megmutatkozik. Az önkormányzat épületének tetején működő napkollektor az áramfogyasztás minimálisra való csökkentését segíti.
- Végül, lakosságszám arányosan Jásdon a legmagasabb a *civil szervezetek száma*. A falu életében fontos szerepet játszik a Szlovák Önkormányzat, a Szlovák Pávákör, a Jásdi Sportegyesület, a Jövőnk a falu Jásd Egyesület, a Jásd Turizmusáért Egyesület, a Jásdi Önkéntes Tűzoltó Egyesület, a Bakony-Balaton Gombász Természetvédő és Turisztikai Egyesület és az újonnan alakult nyugdíjas klub is. A helyi szlovák nemzetiségű általános iskola közösségformáló ereje, a falu életében betöltött szerepe, mint például a tehetséggondozás és a felzárkóztatás végzése meghatározó. Mindez jól szemlélteti a közösség fontosságát, amely a magas pályázati aktivitásban is megnyilvánul.
- Közösségkövetkező erővel bírnak még a szabadban fellelhető *közösségi terek*: játszóterek, sportpálya, felnőtt „játszótér”, kijelölt és fedett tűzrakó helyek.

Az elemzés második részében azokat az indikátorokat tekintjük át a kvalitatív információk alapján, amelyekben Jásd a legrosszabb pozíciót foglalta el. Noha a strukturált interjúk során a jásdi lakosok mindegyike azt vallotta, hogy nagyon szeret a településen élni, a csend, a jó levegő, a család, a természet szavak jutottak először eszükbe a falu nevével kapcsolatban. A fiatal generáció tagjai közül többen is tervezik, hogy tanulmányaik befejezése után visszatérnek, illetve már jelenleg is házat vásároltak vagy felújítottak a településen.

- Mindezek ellenére az *idős népesség eltartottsági rátája* és az *elvándorlás* Jásdon a legmagasabb. Továbbá, az átlagos ingatlanár hiába Jásdon a legalacsonyabb, a népesség megtartásának vagy növelésének azonban komoly akadálya a szabad építési telkek

vagy az eladó családi házak hiánya. Az interjúk során a megkérdezettek közül többen panaszkodtak erre. Az önkormányzat középtávú fejlesztési tervei között szerepel építési telkek kijelölése és azok közművesítése, amelyet pályázati forrásokból kívánnak megvalósítani.

- Jásd éves önkormányzati költségvetése jelenleg 60 millió forint (2022) körül mozog az önkormányzat pályázati tevékenysége igen jelentős, a település forrásbevonó képessége kiemelkedő, ezzel együtt mégis kisebb a községben a *beruházások és felújítások* lakosságszámra vonatkozó összértéke, mint a nagyobb településeken. A 2022. évi terepmunka idején például éppen járdafelújítás zajlott, amelynél a pályázat csak az építéshez szükséges alapanyagok beszerzését tette lehetővé, a tényleges megvalósítást az önkormányzat alkalmazottai, illetve a közmunkások végezték. A pályázati forrásokból inkább kisebb léptékű közösségfejlesztési programok valósulnak meg, mintsem nagy volumenű beruházások.
- Jásdon a legmagasabb a segélyezéssel összefüggésbe hozható *települési (pénzbeli és természetbeni) támogatásban részesítettek* aránya, ez a településen élők nehéz szociális helyzetére utal, ami összefügghet az idős népesség magas arányával.
- Noha az internethálózat teljes egészében kiépített Jásdon, mégis az *internet-elfizetések* száma lakosságarányosan itt a legalacsonyabb. Ez valószínűleg egyrészt a lakosság elöregedő korfájával, másrészt a lakosság szociális helyzetével magyarázható. Ezzel együtt a bakonyi faluban is jelen vannak már olyan vállalkozások, illetve munkavállalók, akik az internetnek köszönhetően távmunkában dolgoznak.
- Továbbá Jásdról a leglassabb *Budapest elérési ideje közúton*, ugyanakkor ez csupán három perces hátrányt jelent a Budapest-Veszprém menetidőhöz képest.
- Végül, Jásdon a közműhálózat kiépített, a *másodlagos közműolló* majdnem ugyanakkora, mint Várpalotán. Mindkét településről megállapítható, hogy a közüemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya körülbelül 15%-kal több, mint a közüemi szennyvízgyűjtő-hálózatba bekapcsolt lakások aránya.

Összegzőként megállapítható, hogy a kvantitatív és a kvalitatív adatok egymásra vetítése által még árnyaltabb kép körvonalazódik. Az esetek jelentős részében a terepmunka során gyűjtött információk megerősítik a korábban bemutatott statisztikai adatokat, például a hulladékgazdálkodás vagy a másodlagos közműolló tekintetében. Más esetekben a statisztikai adatokat bővítik és színesítik a primer kvalitatív tények, például a konkrét látnivalók, a múzeumok, a civil szervezetek, a közösség ereje vonatkozásában részletgazdagabb képet kapunk. Mindemellett, az idős népesség eltartottsági rátája Jásdon a legmagasabb, amelyhez szorosan kapcsolódik a negatív vándorlási különbözet – alaposabb a helyzetfeltárás akkor, ha kiegészítjük mindezt a strukturált interjúkban megjelenő lakossági panaszszal, mely az eladó családi házak, közművesített építési telkek hiányát fontos okként nevezi meg ennek hátterében a betelepedést gátló tényezőként. Továbbá a helyi beruházások és felújítások volumene és értéke szintén alacsony a térségi összehasonlításban, annak ellenére, hogy az önkormányzat és a civil szervezetek pályázati aktivitása kiemelkedő. Ugyanakkor előfordult az is, hogy a kedvező kvantitatív adatokat beárnyékolja a valós tapasztalat. Ez legpregnansabban a 180 napon túl nyilvántartott álláskereső alacsony voltánál érhető tetten. Jásd tekintetben kiemelkedik a mezőnyből, lekörözi még Veszprémet is, miközben a terep-

munka során egyértelművé vált, hogy mindez csak a helyi lakosok ingázása árán valósulhat csak meg. Vagy az önkormányzat által kiépített úthálózat pozitívumát rontja a közlekedésbiztonság hiánya. Továbbá, a kétféle adat ellentmondásos volta például az internet kapcsán is szembetűnő: az internethálózat kiépítettsége teljes a faluban, ugyanakkor az előfizetések száma itt a legalacsonyabb a három vizsgált település közül.

ÖSSZEGZÉS

Jelen tanulmány fókuszában a fenntartható település koncepciója áll. Sikos T. és Szendi (2023) kurrens publikációjában a fenntarthatóság kérdéskörét és annak indikátorait a magyar vármegyeszékhelyek vonatkozásában vizsgálják. E tanulmány továbbgondolása nyomán fogalmaztuk meg jelen kutatás két célkitűzését: egy új modellterületen, pontosan a vármegyeszékhely – járási központ – falu hármásának tükrében kívántuk vizsgálni a fenntarthatósági mutatókat; illetve Jásd vonatkozásában a fenntarthatóság *komplex vizsgálatára* törekedtünk, s ennek érdekében a fenntarthatósági mutatók objektív, kvantitatív adatait kiegészítettük résztvevő megfigyelésen alapuló primer kvalitatív adatokkal.

Települési szintű, gazdasági és környezeti szempontú adatelemzésünk során Jásdra fókuszáltunk, pontosan feltártuk e falu másik két településtípushoz viszonyított erősségeit és gyengeségeit. Jásd a közösségfejlesztés, a kultúra és a látnivalók, valamint a környezetvédelemmel összefüggő (zöldfelület, hulladék / szelektív hulladék mennyisége) mutatók esetében érte el a legjobb eredményeket. Jásd tehát a környezetvédelmi és társadalmi értékek terén jól teljesít, míg a lemaradása gazdasági téren a leginkább szembetűnő. Sikos T. és Szendi (2023) hivatkozott kutatása alapján Jásd a középső, azaz a 3. klaszterbe sorolódna az indikátorok alapján, a lassú növekedési pályán haladó, élhető települések sorába illeszkedne, hasonlóan például Szegedhez vagy Zalaegerszeghez. A gazdasági téren való lemaradás állandósulása, esetleg további romlása potenciálisan azonban veszélyforrást jelent a fenntarthatóság szempontjából. Mindez az elvándorlás és az elöregedés indikátorait tovább ronthatja, Jásd népességének – évi átlagos 9 fővel való – lassú és folyamatos csökkenését fokozva. A kapott eredmények tükrében megfogalmazható, hogy elsődleges célkitűzésünk megvalósult: Sikos T. és Szendi (2023) módszertana nemcsak a vármegyeszékhelyek, hanem eltérő településtípusok, azaz a vármegyeszékhely – járási központ – falu hármásának tükrében alacsonyabb számú indikátor bevonása mellett is relevánsan alkalmazható.

Második célkitűzésként Jásd vonatkozásában a fenntarthatóság *komplex vizsgálatára* törekedtünk, a fenntarthatósági mutatók objektív, kvantitatív adatait kiegészítettük résztvevő megfigyelésen alapuló primer kvalitatív adatokkal. Ennek eredményeképp pontosabb és részletgazdagabb kép tárult elénk a fenntarthatóság indikátorait illetően, az egymással szorosan illeszkedő adatok mellett az ellentmondásokra is fényt tudtunk deríteni. Ez utóbbit jól illusztrálja például a közlekedés kérdésköre: Jásdon a legmagasabb a vizsgált települések közül az önkormányzati úthálózat hossza, ugyanakkor a közlekedésbiztonság megteremtésével még szükséges foglalkozni. A legjobban és a legrosszabbul teljesítő jelzőszámok esetében részletesen bemutattuk a primer kvalitatív és a szekunder kvantitatív adatok egymáshoz való viszonyát Jásd vonatkozásában.

Az így kapott eredmények *gyakorlati felhasználási lehetősége* is igen széles: a kvantitatív és a kvalitatív adatok tükrében körvonalazható egy fenntartható fejlődésen alapuló komplex településfejlesztési stratégia, amelynek legfontosabb horgonypontjai az alábbiak. A gazdasági ágazaton belül egyértelműen a már most is erős turizmus kínálkozik kitörési pontnak Jásdon. A községnek minden adottsága megvan ahhoz, hogy turizmusa ismert és virágzó legyen. Zsákfalu mivolta, a Bakony természeti csodái, a Kéktúra útvonala, Szentkút zárandokhely és a Bodzaház és Tájház Látogatóközpont kedvező feltételeket biztosítanak az egész éves vendégfogadás számára. Ebben kiemelt szerep juthat a *falusi turizmusnak* (rural, village vagy agri tourism, Szabó, 2012; Szalók – Hanusz, 2022; Michalkó, 2023). Jásd kiválóan alkalmas színtere a vidéki életmód megőrzésének és közvetítésének. Jásd tájképi illeszkedése, élhetősége, a közösség csodált ereje és a természeti környezettel meglévő kulturális (ideértve a gasztronómiát) integráltsága rendkívül vonzó. Ebből a szempontból a túrázók, a zárandokok és a szlovák közösségek jelenthetik az ideális célcsoportot. A falusi turizmus mellett az élményturizmus, mint új trend szintén kiemelkedési pontot jelenthet. Ebben az esetben a stresszel teli hétköznapi testi-, lelki- és szellemi fáradalmait a turisták nem szükségszerűen zsúfolt nagyvárosokban vagy tömegturisztikai célpontokon pihenik ki. Az élményszektor kifejezés arra utal, hogy a fogyasztók az élményeknek tulajdonítanak értéket az árukkal és szolgáltatásokkal szemben; másként fogalmazva bekapcsolódnak az élményszervező tevékenységbe, reagálnak arra (maguk a fogyasztók, turisták) (Pine – Gilmore, 1999; Lőrincz – Sulyok, 2017). Az élményközpontú turizmus sokkal inkább az érzésekre, történetekre és kapcsolódási pontokra koncentrál, mintsem önmagára a termékekre (Kovács, 2014; Zátori, 2018). Sőt, a látogatók élményalapú bevonásával személyiségük továbbfejlesztéséhez is hozzájárulhat a kulturális örökségelemek újszerű, ugyanakkor hiteles interpretálása révén (Szabó – Józsa, 2021). Jásdon a túrázás, a zárandoklás, a népszokásokba (pl. sibilálás) és a helyi hagyományokba való bekapcsolódás (pl. Bodzaház és Tájház látogatóközpont, Mária szobor öltöztetése, csuhéfonás, gombászás, lovaskocsikázás) és a gasztronómia (bodza, bodzás-mákos hosszú kalács, kuglóf) jelentheti az élményturizmus forrását. A fő célcsoportot a középkorúak és idősebbek képezhetik, de megfelelő kínálattal (együttlét, társaság; bor és gasztronómia; kihívás, izgalom, kaland, digitális technológia) a falusi turizmus termék a fiatalabb korosztály számára is vonzó lehet Jásdon (Molnár – Remenyik, 2017). Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a turizmus fókusz a tömegturizmussal szemben az ún. *alternatív turizmus* legyen, amely a kevésbé zsúfolt helyeket és nem a csúcsezonokat célozza. Ez kiemelten fontos, hiszen a település nincsen felkészülve a tömegturizmusra. Az alternatív turizmusra való fókusz szintén a fenntarthatóságot szolgálja ún. *fenntartható turizmus* formájában.

A specifikus célcsoportok megszólításában kiemelt szerepe lehetne erőforrásként a járdi civil szervezeteknek, akik más hazai és külföldi egyesületekkel együttműködve valósíthatnák meg a célt. Az internethálózat teljes körű kiépítettsége további erőforrást jelenthet Jásd számára: a falusi turizmus és az élményturizmus mellett a település vonzóvá tehető a *digitális nomádok* számára, akiknél az internet le- és feltöltési sebességének gyorsasága mellett például a megélhetési költségek alacsony volta és az esős napok számának alacsony száma szintén kiemelten fontos szempont. E tekintetben Európában Magyarország a 4. a sorban, Jásd község mutatói talán még ennél a magyar átlagnál is kedvezőbbek. Továbbá, az internethálózat magas minősége további erőforrást jelenthet Jásd számára: a marketing hagyományos,

papíralapú eszközeivel szemben az online marketing adta lehetőségek is kihasználhatóak, a hazai vendégek mellett a külföldi turisták is könnyebben megcélozhatók ezáltal. Ehhez a legelső és legfontosabb lépés a járdi látnivalók és a múzeumok Google térképen való hiteles megjelenítése és pontos indexálása, majd nyitás a külföldi, elsősorban szlovák vendégek felé.

Végül, mint minden kutatásnak, így jelen vizsgálatnak is vannak *módszertani korlátai*. Ezek közül a legmeghatározóbbak az adatkorlátok, nem minden adat áll rendelkezésre a települések vonatkozásában. Ezek közül kiemelkedik az innovációval, fejlődéssel összefüggő adatok (K+F ráfordítás, szabadalmak, megújuló energiaforrások, helyben foglalkoztatottak) teljes hiánya. A fenntartható fejlődés indikátoraink vármegyeszékhelyeken kívül modellterületeken (vármegyeszékhely – járási központ – falu) való alkalmazásakor érdemes lenne a torzító tényezőket a statisztikai adatfeldolgozás során (a lakosságszámra vetített arányosításon túl) még szigorúbban kontroll alatt tartani. Jelen esetben az eltérő településtípusok sajátosságaiból származó, eleve determinált paramétereket, például a földrajzi méretet vagy a lélekszámot. Enélkül nem állíthatjuk következetesen, hogy a kapott eredmények specifikusan Jásdra mint „bakonyi ékszerdobozra” jellemzők. Előfordulhat, hogy csupán a méretbeli sajátosságból származó fenntarthatósági különbségeket értük tetten. Ennek további vizsgálata érdekében javasolunk egy újabb kutatást, amely a Bakony-Balaton régió négy településének Jásd mellett Bakonyinána, Borzavár és Nagyesztergár összehasonlító elemzését tűzi ki célul. Terveink szerint ezen kutatás eredményeit is hamarosan közreadjuk. Ezt követően jelenthetjük ki teljes bizonyossággal, hogy Sikos T. és Szendi (2023) módszertana nemcsak a vármegyeszékhelyek, hanem eltérő településtípusok, azaz a vármegyeszékhely – járási központ – falu hármasának tükrében és falvak összehasonlítása esetén is relevánsan alkalmazható, s a kapott eredmények érvényes és megbízható következtetések levonását teszi lehetővé.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A kutatás a kőszegi Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete támogatásával valósult meg a „Semmi különös? A Bakony ékkövei!” Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa (VEB2023 EKF) Program, Bakony Társadalmi Innovációs Projekt keretében.

IRODALOMJEGYZÉK

- Glied Viktor Imre – Barkóczi Csaba: *A fenntartható fejlődés elemeinek megjelenése a városfejlesztési stratégiákban a Dél-Dunántúlon*, Modern Geográfia, 2013/2, 1–46.
- Hetesi Zsolt: *Élhető települési jövőkép a fenntartható rendszerek szempontjából*, Nemzeti Községi Egylet, Budapest, 2020.
- Holmes, John – Jones, Bernie – Heap, Brian: *Smart villages*, Science, 2015/6259, 359. <http://doi.org/c2c5>
- Huttmanová, Emilia – Valentiny, Tomáš: *Assessment of the Economic Pillar and Environmental Pillar of Sustainable Development in the European Union*, European Journal of Sustainable Development, 2019/2, 289. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2019.v8n2p289>

- Káposzta József – Honvári Patrícia: *A Smart Falu koncepciójának főbb összefüggései és kapcsolódása a Hazai vidékgazdaság fejlesztési stratégiájához*, Tér és Társadalom, 2019/1, 83–97. <https://doi.org/10.17649/TET.33.1.3091>
- Kiss János Péter: *Nagyesztergár, Bakonyánána, Jásd és Tés: áttekintő helyzetkép és településközi kapcsolatok*, Egyéni kutatási beszámoló a Bakony Ékkövei projektben, 2022.
- Kovács Dezső: *Élmény, élményszolgáltatás, élménytársadalom és turizmus*, Turizmus Bulletin, 2014, XVI, 3–4, 40–48.
- Kulcsár László: *Vidékfejlesztés és a helyi társadalom*, Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek, 2018/3, 4–13.
- Lehtonen, Markku: *The environmental-social interface of sustainable development: Capabilities, social capital, institutions*, Ecological Economics, 2004/2, 199–214. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ecolecon.2004.03.019>
- Lőrincz, Katalin – Sulyok, Judit (szerk.): *Turizmusmarketing*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2017. <https://doi.org/10.1556/9789634540601>
- Lőrincz Katalin – Raffay Ágnes: „Beyond, azaz túllépni saját magunkon” – a turizmus szerepe a Veszprém 2023 Európai Kulturális Főváros projektben, Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok, 2019/2, 18–38. <https://doi.org/10.15170/TVT.2019.04.02.02>
- Michalkó Gábor: *A turizmus esszenciája*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2023.
- Molnár Csilla – Remenyik Bulcsú: *A falusi turizmus helyzete és fejlesztési lehetőségei*, Studia Mundi - Economica, 2017/5, 44–59. <https://doi.org/10.18531/Studia.Mundi.2017.04.05.44-59>
- Murphy, Kevin: *The social pillar of sustainable development: a literature review and framework for policy analysis*, Sustainability, Science, Practice and Policy, 2012/1, 15–29. <https://doi.org/10.1080/15487733.2012.11908081>
- Némediné Kollár Kitti: *A hazai okos és autonóm falvak területi összefüggései*, Studia Mundi – Economica, 2022/1, 57–67. <https://doi.org/10.18531/Studia.Mundi.2022.09.01.57-67>
- OECD: *The Short and Winding Road to 2030: Measuring Distance to the SDG Targets*, OECD Publishing, Paris, 2022a. <https://doi.org/10.1787/af4b630d-en>
- OECD: *Measuring distance to the SDG targets – Hungary*, in *The Short and Winding Road to 2030: Measuring Distance to the SDG Targets*, OECD Publishing, Paris, 2022b. <https://doi.org/10.1787/9f0efa7d-en>
- Pine, J. – Gilmore, J. H.: *The Experience Economy. Work Is Theatre & Every Business Is A Stage*, Harvard Business School Press, 1999, Boston, Massachusetts.
- Sikos T. Tamás – Szendi Dóra: *A hazai megyei jogú városok gazdasági és környezeti fenntarthatóságának mérése, 2020-2021*, Területi Statisztika, 2023/1, 88–124. <https://doi.org/10.15196/TS630104>
- Sodiq, Ahmed – Baloch, Ahmer A. – Khan, Shoukat Alim – Sezer, Nurettin – Mahmoud, Seif – Jama, Mohamoud – Abdelal, Ali: *Towards modern sustainable cities: Review of sustainability principles and trends*, Journal of Cleaner Production, 2019/227, 972–1001. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.04.106>
- Szabó Géza: *A hazai falusi turizmus helyzete és jövőképe*, in: Hanusz Árpád (szerk.): *A turizmus területi dimenziói*, Nyíregyházi Főiskola Természettudományi és Informatikai Kar Turizmus és Földrajztudományi Intézete, Nyíregyháza, 2012, 177–190.
- Szabó, Mariann – Józsa, Viktória: *Cultural Heritage Valorisation for Regional Development*, Köz-gazdaság, 16/3, 155–175. <https://doi.org/10.14267/RETP2021.03.12>
- Szalai Ádám – Fabula Szabolcs: *Az okos vidékfejlesztés lehetőségei és korlátai Magyarországon*, Modern Geográfia, 2021/1, 59–79. <https://doi.org/10.15170/MG.2021.16.01.04>
- Szalók Csilla – Hanusz Árpád: *Funkció vesztett magyar falvak falusi turizmusának újragondolása, a jövő felelőssége*, in: Máté Andrea – Dán Andrea (szerk.): *Vidéki Örökségi Értékek, Nemzetközi Vidéki Örökség Konferencia: Az elmélet és a jó gyakorlat találkozása*, Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar Marketing és Turizmus Intézet, Pécs, 2022–II, 50–57.

- Toli, Angeliki Maria – Murtagh, Niamh: *The concept of sustainability in smart city definitions*, Frontiers in Built Environment, 2020/77. <http://dx.doi.org/10.3389/fbuil.2020.00077>
- Zátori, Anita: *Élménymenedzsment a turizmusban*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2018. <https://doi.org/10.1556/9789634542322>

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

- EC: European Network for Rural Development - Smart Villages, 2019: European Comission (EC), 2019. Elérhető: https://ec.europa.eu/enrd/smart-and-competitive-rural-areas/smart-villages/smart-villages-portal_en.html (Letöltés ideje: 2023.04.29.)
- ENSZ: *The sustainable development goals report 2022*, 2023. Elérhető: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/> (Letöltés ideje: 2023.04.20.)
- ENSZ: *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. Egyesült Nemzetek Szövetsége, 2015. Elérhető: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement> (Letöltés ideje: 2023.04.20.)
- GOV: *Támogatott projekt kereső*, 2023. Elérhető: https://www.palyazat.gov.hu/tamogatott_projektkereso (Letöltés ideje: 2023.08.01.)
- HTML1: *Veszprém Látnivalók*, 2023. Elérhető: <https://www.veszpreminfo.hu/hu/helyek/latnivalok> (Letöltés ideje: 2023.04.16.)
- HTML2: *Várpalota látnivalók, nevezetességek*, 2023. Elérhető: https://varpalota.utisugo.hu/?t-Path=/latnivalok&hotel_page201=2 (Letöltés ideje: 2023.04.16.)
- HTML3: *Jásd Értéktára*, 2023. Elérhető: <https://www.jasd.hu/index.php?p=ertektar> (Letöltés ideje: 2023.04.16.)
- HTML4: *Google Térkép*, 2023. Elérhető: www.google.hu/maps (Letöltés ideje: 2023.03.17.)
- HTML5: *Ingatlan.com*, 2023. Elérhető: <https://www.ingatlan.com> (Letöltés ideje: 2023.03.17.)
- HTML6: *A Bodzaházról*, 2023. Elérhető: <https://www.bodzahazjasd.hu/> (Letöltés ideje: 2023.03.17.)
- HTML7: *Múzeumok Várpalotán*, 2023. Elérhető: <http://www.fesztivalnaptar.hu/keres/varpalota/latnivalok/muzeumok-p1/> (Letöltés ideje: 2023.03.17.)
- HTML8: *Múzeumok és Galériák*, 2023. Elérhető: <https://www.veszpreminfo.hu/hu/helyek/latnivalok/l:/muzeumok-galeriak> (Letöltés ideje: 2023.03.17.)
- Központi Statisztikai Hivatal: *A fenntartható fejlődés indikátorai Magyarországon, 2021*, Központi Statisztikai Hivatal, 2022, https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/fenntartfejl/2021/fenntart-hatos_fejlodes_indikatorai_2021.pdf (Letöltés ideje: 2023.03.28.)
- Központi Statisztikai Hivatal: *Tájékoztatási Adatbázis: Éves településstatisztikai adatok 2021-es település szerkezetben, Magyarország települései (2000-2021)*, Központi Statisztikai Hivatal, 2023, <https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp> (Letöltés ideje: 2023.03.28.)
- SRA: *Smart Rural Areas (SRA) in the 21st Century*, 2023, <https://www.smartrural21.eu/> (Letöltés ideje: 2023.03.28.)
- Veszprém 2023 BidBook, 2018. Elérhető: http://2023veszprem.hu/app/uploads/2017/09/Bid_book_2018_HU-1.pdf (Letöltés ideje: 2023.02.26.)

•
Veszeli Lajos: Trianon utóélete 06 – ceruzarajz